

Legen som fikk verden til å lytte

Bernard Lown er kardiologen og forfatteren som har ordet i sin makt, og som har skrevet seg inn i medisinen og fredskampens historie. Hans innsats for atomvåpennedrustning har vært belønnet med Nobels fredspris. Skjønt, kolleger skjenker ham like mye heder og ære for hans omfattende forskningskarriere.

Gjennom et halvt sekel har hans bidrag til medisin, fred, nedrustning og humanitært arbeid vært mange og formidable. Mannen som oppfant den moderne defibrillatoren og introduserte prinsippene for hjerteovervåking, er også grunnleggeren av International Physicians for the Prevention of Nuclear War, legeorganisasjonen som fikk Nobels fredspris i 1985. Bernard Lown har venner over hele verden, ikke minst i Norge. Før jul var han en selvskreven gjest til feiringen av 100-årsjubileet for Nobels fredspris i Oslo, sammen med 33 andre fredsprisvinnere.

En åpen dør

Han tar imot oss på Grand Hotel, dagen etter at FN og Kofi Annan har mottatt fredsprisen for 2001, og samme dag som Legeforeningen arrangerer et åpent seminar i Nobelinstituttet (se side 114). Der skal Lown holde innlegg om legers innsats for nedrustning og fred, hvilket også er et hovedtema for Tidsskriftets intervju.

På vei inn til hotellets frokostbordsetning møter vi ektefellen Louise, som har stått ham bi i tykt og tynt siden de giftet seg i 1946, året etter at han ble uteksaminert fra Johns Hopkins University School of Medicine i Baltimore. Paret har tre barn sammen.

Opprinnelig var det psykiater han hadde tenkt å utdanne seg til, men via patologi-faget gikk karriereveien videre til å bli kardiolog, og endatil en av verdens mest anerkjente.

– Jeg har alltid vært opptatt av å menneskeliggjøre medisinen, men i bunn og grunn er jeg en forskertype. Da jeg i 1950 fikk tilbud om jobb innen kardiologien, et av de ledende forskningsfagene i USA, var det en åpen dør jeg ikke kunne gå forbi.

Hjertelag for hjertefag

Han ble han tatt under vingene til dr. Samuel A. Levine ved Peter Brent Brigham Hospital i Boston. Sykehuset samarbeidet med Harvard University, der Levine var professor i kardiologi. Han ble en mentor for den unge Lown, som stod hardt på for å vise at han dugde.



Den amerikanske kardiologen og fredsprisvinneren Bernard Lown var en av hovedgjestene ved jubileumsfeiringen av Nobels fredspris i Oslo i desember. Foto T. Sundar

– Det betydde mye jobbing og sene kvelder, til en gasje på 30 dollar i måneden. Men innsatsen ble belønnet med gode forskningsresultater, smiler han.

Noen år senere var han blitt en toneangivende forsker i Harvard-miljøet. Han etablerte the Lown Cardiovascular Group, som gjennom flere tiår har gjort seg bemerket innen forskningen på hjertearytmier, plutselig hjertedød, elektrokonvertering, overvåking av hjertesyke pasienter, preventiv kardiologi og sammenhengen mellom livskvalitet og hjerte- og karsykdommer.

I forbindelse med feiringen av hans 80-årsdag i fjor, fikk han følgende skussmål av Lancet-redaktør Richard Horton (1): «Lowns forskning har gått forut for mye av den kunnskapen vi tar for gitt i dag, når det gjelder behandlingen av hjertesyke pasienter. Han introduserte den moderne måten «å sjukke» pasienter med hjertestans på. Han har ingen åpenbar arvtaker.»

Frontalangrep

Utenfor fag og forskning er Bernard Lown kjent som en innbitt forsvarer av legeedens imperativ om ubetinget vern om menneskets liv og helse. Allerede i begynnelsen av 1960-årene dannet han og et dusin Harvard-kolleger en gruppe som kalte seg Physicians for Social Responsibility.

Lite var publisert om de medisinske skadevirkningene av å bruke atomvåpen, og legene tok til med å samle inn tall og fakta. De tenkte seg et atomvåpengangrep mot Boston, og regnet ut at to tredeler av byens tre millioner innbyggere ville dø umiddelbart eller etter et par dager. Store deler av byens infrastruktur og helsevesen ville bli tilintetgjort. Og legene som overlevde, ville ha måttet drive med eutanasi, fremfor helsehjelp.

– I dag kan dette oppfattes som selvfølgeligheter, men den gangen var det ingen som snakket om det, sier Lown.

Sammen med Sidel & Geiger ferdigskrev han en faktarapport, som han tok med seg til Joseph Galin, redaktøren av New England Journal of Medicine.

– Galin var først avvisende. Han sa det var for mye politikk, og for lite medisin. Men noen dager senere ringte han, og sa: «Jeg har lest, og er blitt overbevist. Vi trykker artikkelen, selv om det kan komme til å koste meg jobben.»

Artikkelen ble publisert i 1962 (2). På den tiden drev myndighetene i USA en storstilt atomvernkampanje, der de oppfordret sivilbefolkningen til å bygge lukkede tilfluktsrom i hjemmene.

– Vår rapport var et frontalangrep på kampanjen. Vi viste at de forslåtte verne-rommene var fullstendig uegnet til sitt formål. I beste fall ville de ha ført til en falsk trygghet i befolkningen. Under eller etter en atomkatastrofe ville folk bare dø av asfyksi, hvis de prøvde å gjemme seg bort i dem. Saken er at det ikke eksisterer noe egnet vern mot ødeleggelsene fra atomvåpen, sier Lown.

Publikasjonen utløste store oppslag i pressen, og myndighetene reagerte med å

legge død sin «shelter policy». Samtidig tilbød de Lown og hans meningsfeller å bli fortrolige rådgivere for Pentagon. Men legene sa nei.

– Myndighetene ville bringe oss til taushet. Vårt mål, derimot, var å spre informasjon i det offentlige rom, ikke drive hemmelighold bak lukkede dører!

Global dialog

«Never whisper in the presence of wrong», er tittelen på en antologi over taler som Bernard Lown holdt mens han var leder for International Physicians for the Prevention of Nuclear (IPPNW), 1980–93 (4).

– Jeg gremmes av likegyldighet og fortidelse, og det er det mye av det i den medisinske profesjon. Likegyldighet fører til passivitet, og det er langt mer destruktivt enn opposisjon.

– Er det riktig av leger å blande seg inn i politikken?

– Det er et misforstått ideal at fag og politikk ikke skal sammenblandes. Virchow sa at politikk ikke er annet enn medisin i stort format. Han sa også det er umulig å kurere tyfus uten å brødfølke. Som leger kan vi ikke unngå at våre prioriteringer kan få politiske følger, sier Lown.

Kontaktene i kardiologifaget førte ham inn i arbeidet for nedrustning. I 1979 skrev han et brev til sin russiske kollega Jevgenij Tsjasov, livlegen for de sovjetiske lederne, der han oppfordret til en global dialog blant leger. I brevet påpekte Lown: «En atomkrig vil kreve utallige menneskeliv.» Tsjasov svarte: «Atomvåpenkappløpet har for lengst kostet liv, fordi ressurser blir kanalisert fra helseformål til militære budsjetter.»

Nobels fredspris

Året etter møttes de to legene for å etablere IPPNW, som på norsk fikk navnet Den internasjonale legeförening mot atomkrig. Gjennom kongresser, symposier og bevisst bruk av mediene, kringkastet organisasjonen sin motstand mot atomvåpen.

– Effekten var langt større enn alt vi hadde drømt om. På lederplass i 1984 skrev *The New York Times*: Hvorfor snakker ikke Bresjnev og Reagan sammen, slik som Tsjakov og Lown gjør?

Men Lown minnes også kritikken mot at IPPNW fikk Nobels fredspris i 1985. Organisasjonen ble beskyldt for ikke å snakke nok om menneskerettigheter, og mange mente de ikke fortjente prisen. En pressekonferanse før tildelingen i Oslo skulle snu stemningen: – Der var det en som fikk hjertestans. Vi trådte til og reddet livet hans. Etter det fikk medieopplagene en helt annen ordlyd: «Fredsleger redder liv», stod det i avisene. Det var som om verden plutselig hadde oppdaget at vi virkelig var leger, og at vi var i stand til å handle når det virkelig gjaldt.

Fredsprisen gav IPPNW et kjempeløft. Folk begynte å strømme til møtene, og

– Bernard Lown, født 7.6. 1921

– M.D. 1945 ved Johns Hopkins University School of Medicine, USA

– Forsker og forskningsleder i kardiologi ved Peter Brent Brigham Hospital, Boston 1950–58. Direktør ved Cardiovascular Research Laboratory, Harvard University 1961–91. Assistant professor of medicine, Harvard 1961–67. Direktør for S. Levine Coronary Care Unit ved Peter Brent Brigham Hospital 1965–74. Associate professor of cardiology, Harvard 1967–74. Professor of cardiology samme sted 1974–91. Professor emeritus siden 1991.

– Forfatter av ca. 450 artikler og 50 bøker/bokkapitler om kardiologi, fysiologi, forebyggende medisin, atomvern, legeetik. Redaksjonelt medlem av flere fagtidsskrifter.

– Initiativtaker til Physicians for Social Responsibility 1962, leder for USA–China Physicians Friendship Association 1974–78, leder for International Physicians for the Prevention of Nuclear War 1980–93. Vinner av Nobels fredspris med den samme organisasjonen, 1985. Initiativtaker til kommunikasjonsnettverkene SatelLife i 1987 og ProCOR i 1997.

organisasjonens verdenskongress tidoblet sitt deltakerantall i året som fulgte. Samtidig ble fredsprisen en adgangsbillett til verdens maktpolitiske arenaer. Legene utnyttet den for hva den var verdt. De bad om møter med en rekke statsledere, og slapp til.

Bernard Lown minnes spesielt møtet med Mikael Gorbatsjov i Moskva i 1986:

– Møtet var berammet til 15 minutter. Det er ikke all verdens man får sagt om nedrustning og menneskerettigheter på så kort tid, så jeg kikket stadig vekk på klokken, for å holde tritt med tiden. Gorbatsjov lurte på om jeg hadde en annen avtale. Det endte med at samtalen vår varte i tre timer!

Ta vare på legekunsten

Lown hvilte ikke på sine laurbær. I årene som fulgte, brukte han sin del av pengene fra fredsprisen til nye, idealistiske prosjekter. I 1987 lanserte han SatelLife, et humanitært program som benytter satellitt- og teleteknologi til å fremme kommunikasjonen innen helsesektoren i verdens fattigste land. Ti år senere var han initiativtaker til ProCOR, et Internett-forum for preventiv kardiologi i utviklingsland. I dag er han engasjert i flere andre prosjekter innen freds- og utviklingsarbeid.

– Fred gir helse, men helsearbeid fremmer også fred, sier Bernard Lown, som understreker at legegjerningens medisinske og sosiale og sosiale ansvar er global og grenseoverskridende.

I boken *The lost art of healing* (5), som langt på vei er en selvbiografi, tar han et oppgjør med det han kaller fremmedgjøringen av medisinen i Vesten. Dersom kommersielle, økonomiske og teknologiske interesser tar styringen over helsetjenestene, vil idealismen og humanismen i medisinen forvitne, er hans budskap.

– Vi må ikke overse medisinenes menneskelige ansikt. Den egentlige, helbredende legekunsten er tuftet på omsorgen for den enkelte pasient, og på legens evne til å kommunisere, lytte, og ta opp en presis sykehistorie.

– Hva kan vi gjøre for å berge denne helbredende legekunsten?

– Det finnes bare én løsning: Vi må praktisere den!

– Tom Sundar, *Tidsskriftet*
tom.sundar@legeforeningen.no

Litteratur

1. Bernard Lown – an appreciation of the first 80 years. Brookline, MA: Lown Cardiovascular Research Foundation, 2001.

2. Sidel VW, Geiger HJ, Lown B. Symposium on medical consequences of thermonuclear war: The Physicians role in the post-attack period. *N Engl J Med* 1962; 266: 1126.

3. Lown B. Never whisper in the presence of wrong – selections of speeches on nuclear war and global survival. Cambridge, MA: International Physicians for the Prevention of Nuclear War, 1993.

4. Lown B. Practicing the art while mastering the science – a cardiologist reflects on healing. Brookline, MA: The Lown Cardiovascular Research Foundation, 1995.

5. Lown B. *The lost art of healing*. Boston, MA: Houghton Mifflin, 1996.